Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto

20.05.2020

Marko Meriniemi
lainsäädäntöneuvos

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 72/2020 vp)

Lausuntopyyntö

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sisäministeriön kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 72/2020 vp).

Sisäministeriötä kuultiin sähköpostitse hallituksen esityksen valmistelun loppuvaiheessa. Sisäministeriö keskittyy sosiaali- ja terveysvaliokunnalle antamassa lausumassaan poliisin virka-apusääntelyä koskevaan tematiikkaan. Tähän sisäministeriö kiinnitti huomiota myös hallituksen esityksen valmistelussa.

Poliisin tehtävät ja virka-apusääntely

Poliisin tehtävistä säädetään poliisilain 1 luvun 1 §:ssä:

Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä.

Poliisi suorittaa lisäksi lupahallintoon liittyvät ja muut sille laissa erikseen säädetyt tehtävät sekä antaa jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua. Jos on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai joutuneen onnettomuuden uhriksi, poliisin on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin henkilön löytämiseksi.

Poliisin muulle viranomaiselle antamasta virka-avusta on kysymys silloin, kun poliisi toisen viranomaisen pyynnöstä avustaa tämän toimivaltapiiriin kuuluvan tehtävän suorittamisessa käyttämällä poliisin toimivaltuuksia. Lähtökohtana poliisilain 9 luvun 1 §:n mukaan on, että poliisin on annettava toiselle viranomaiselle virka-apua, jos niin erikseen säädetään. Poliisin on lisäksi annettava virka-apua muulle viranomaiselle myös laissa säädetyn valvontavelvollisuuden

toteuttamiseksi, jos virka-apua pyytävää viranomaista estetään suorittamasta virkatehtäviään.

Poliisin on siis annettava virka-apua:

a) jos niin on erikseen säädetty ja

b) valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi, jos virka-apua pyytävää viranomaista estetään suorittamasta virkatehtäviään.

Poliisilain 9 luvun 1 § on siis yleissäännös poliisin velvollisuudesta antaa virka-apua. Virka-avun antamisen edellytyksiä on poliisilakia uudistettaessa selkiytetty, mutta niihin ei ole tehty sisällöllisiä muutoksia. Virka-avun antamisen edellytykset aikaisemman säännöksen esitöiden mukaan (HE 57/1994) ovat seuraavat:

- Kysymyksessä on virka-apua pyytäneen viranomaisen toimivaltapiiriin kuuluva hallintotoimi eli toimenpide, jolla saatetaan puuttua yksityisen oikeusasemaan.

- Virka-avun antamisesta on nimenomainen erityissäännös tai kysymys on virka-apua pyytäneen viranomaisen laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamisesta.

- Virka-apu on tarpeellinen, koska virka-apua pyytävää viranomaista estetään suorittamasta ao. virkatointaan.

- Esteen poistaminen edellyttää poliisin toimivaltuuksien käyttöä.

Myös valmiuslain 125 §:ssä säädetään poliisin velvollisuudesta antaa virka-apua valmiuslain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten täytäntöönpanossa tarvittavaa virka-apua tämän lain täytäntöönpanosta vastaaville viranomaisille.

Poliisille tehtävän virka-apupyynnön muoto

Poliisi antaa virka-apua muun viranomaisen pyynnöstä. Virka-apupyynnön muodosta ja sisällöstä ei ole säännöksiä. Pääsääntöisesti virka-apupyyntö tehdään kirjallisesti. Siinä tulee selostaa riittävän tarkoin virka-avun pyytäjän kysymyksessä oleva hallintotoimi, millaisesta virka-avusta on tähän hallintotoimeen liittyen kysymys, samoin kuin virka-avun antamiseen liittyvät olosuhteet, joiden perusteella virka-avun tarve voidaan päätellä. Virka-apupyyntöön on tarvittaessa liitettävä sitä selventävät asiakirjat, joita voi pyytää myös virka-avun antaja. Kiireellisessä tapauksessa riittää suullinen virka-apupyyntö, joka saatetaan välittää puhelimitse tms. nopealla tavalla. Silloinkin virka-apua pyytävää viranomaista on kehotettava riittävästi yksilöimään pyydetty virka-apu ja olosuhteet, joista voidaan päätellä virka-avun tarpeellisuus. Suullisesti toiselta viranomaiselta esitetty pyyntö on kuitenkin pyyntönä siis pätevä, eikä poliisilla ole tällä perusteella oikeutta kieltäytyä virka-apua antamasta.

Huomioitavaa virka-apupyynnössä on se, että ”asian herruus” kuitenkin säilyy virka-apua pyytäneellä viranomaisella. Tällä tarkoitetaan sitä, että virka-apua pyytävä viranomainen hoitaa kyseisen hallintoasian asiakkaan kanssa ja poliisi esimerkiksi turvaa tilanteen säilymisen rauhallisena.

Lausunto

20.05.2020

Lakiehdotus tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 72/2020 vp)

Lakiehdotuksen 58 b §:n 2 momentin mukaan poliisin on tarvittaessa annettava aluehallintoviraston pyynnöstä virka-apua valvonnan ja 1 momentissa tarkoitetun ravitsemisliikkeen sulkemisen toimeenpanemiseksi.

Kyseinen pykäläehdotus rajaa poliisin antaman virka-avun ainoastaan ravitsemisliikkeen sulkemisen toimeenpanemiseksi. Rajaus on pykälätasolla riittävän selkeä ja täsmällinen. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa virka-avun antamista perustellaan selvyydellä. Tässä yhteydessä olisi tarkoituksenmukaista ja lainsoveltajan näkökulmasta toivottavaa, että lain esitöissä avattaisiin tilanteita, joissa virka-avun antamisen kynnys täyttyy. Tällöin poliisin antaman virka-avun sisältö on selkeämpi. Vaikka ennen virka-avun antamista poliisin täytyy jollakin tasolla selvittää, mihin toimenpiteisiin se on velvollinen virka-apua antamaan, niin virka-apusäännöksiä säädettäessä virka-avun pyytäjän pyynnön selkeä sisältö on hyvä lähtökohta.

Valtion maksuperustelaissa (150/1992) lähdetään siitä periaatteesta, että viranomaisen toiselle viranomaiselle antamasta suoritteesta aiheutuneet kustannukset on jälkimmäisen pääsääntöisesti korvattava edelliselle. Sisäasiainministeriön asetuksella (1386/2019) määritetään määräajoin poliisin suoritteiden maksullisuudesta. Asetuksessa ja sen liitteessä luetellaan maksulliset julkisoikeudelliset suoritteet, joista poliisi perii suoritteen omakustannusarvon mukaiseksi määräämänsä maksun. Sellaisiin suoritteisiin kuuluu asetuksen 6 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan virka-apu luonnollisille ja oikeushenkilöille sekä poliisihallinnon ulkopuolisille viranomaisille, lukuun ottamatta ulosottoasioita, rangaistuksen täytäntöönpano koskevia asioita, virka-apua Puolustusvoimille, siviilipalveluslain (1446/2007) 103 §:n mukaista virka-apua, mielenterveyslain (1116/1990) 31 §:n mukaista virka-apua sekä työtapaturma ja ammattitautilain (459/2015) 253 ja 254 §:n mukaista virka-apua.

Lakiehdotuksessa tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ei ole otettu kantaa, onko poliisin antama virka-apu maksullista vai ei. Sisäministeriön käsityksen mukaan tällöin toimitaan virka-apua koskevan yleisen maksuperusteen mukaisesti. Selvää on, että laissa viranomaiselle säädetyt lisävelvoitteet aiheuttavat lähtökohtaisesti aina taloudellisia vaikutuksia.

Liitteet -

Jakelu Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Tiedoksi Sisäministeri
Kansliapäällikkö
Valtiosihteeri
Erityisavustajat
oikeus@intermin.fi
Poliisihallitus